

Det danske Sprog paa vore Synoder.

Af Hans Nissen.

Den overordentlige Synode, der, ifølge Kongelig Forordning af 9. August 1871, var samlet i Rendsborg fra 14. November til 7. December det nævnte Aar, bestod i alt af 62 Medlemmer. Iblandt disse var der fire danske Mænd fra Nordslesvig, nemlig Skoleforstander West fra Vonsbæk, Gaardejer Nielsen fra Kassø, Møller Jacobsen fra Brøns og Parcellist Jørgensen fra Mummark. Synoden havde den Opgave at forhandle og fatte Beslutning om et af Regjeringen forelagt Udkast til en kirkelig Forfatning, saavel for Provindsialkirken i sin Helhed som for de enkelte Provstier og Menigheder indenfor denne.

Allerede i Synodens andet Møde, den 15. November, ved første Behandling af dens Forretningsorden, kom det til en udførlig og interessant Forhandling om det danske Sprogs Stilling paa Synoden. Der kan vel ikke være Tvivl om, at de fire nordslesvigske Medlemmer i Forvejen havde drøftet Sagen indbyrdes og været enige om den Fremgangsmaade, der skulde følges.

Forhandlingen indledes derved, at West fra Vonsbæk uden videre tog Ordet paa Dansk. Hans Ord stod iøvrigt ikke i nogensomhelst Forbindelse med Sprogsagen, men angik blot en formentlig Mangel ved Forretningsordenens første Paragraf. Umiddelbart derefter tog den Konge-

lige Kommissarius, Konsistorialpræsident Mommsen, Ordet og udtalte, at Synodens Forretningssprog i Henhold til den ovenfor nævnte Kongelige Forordning var det tyske. Hermed syntes det ham imidlertid ikke uforeneligt, at enkelte Medlemmer, der ikke vare det tyske Sprog fuldstændigt mægtige, betjente sig af det danske Sprog ved deres Foredrag paa Synoden. Hvorvidt en Oversættelse af Foredragene i saadanne Tilfælde var nødvendig og hensigtsmæssig, skulde han ikke afgjøre, han vilde kun bemærke, at der fra hans Side ikke var noget at erindre imod, at enkelte Medlemmer talte Dansk. Jørgensen fra Mummark, som derpaa fik Ordet, erklærede, at han hørte til de Medlemmer, der ikke vare det tyske Sprog i den Grad mægtige, at de vilde være i Stand til at holde tyske Foredrag. Da Kirkesproget i en saa stor Del af Landet var dansk, saa syntes det ham at være nødvendigt at give det danske Sprog en bestemt Stilling i Forretningsordenen. Han var den Kongelige Kommissarius taknemmelig for dennes Opfattelse af Bestemmelsen i § 12 af Forordningen af 9. August og sluttede sig til denne Interpretation. Omendskjøndt Forretningssproget i Nordslesvig ifølge højere Anordning var tysk, saa var dog Folkesproget det danske, og kun Administrationen førtes paa Tysk. Skulde § 12 udlægges i modsat Retning, saa vilde det være en stor Uretfærdighed og Ubillighed, og Synoden vilde da slet ingen Betydning have for Nordslesvig. Derfor maatte han andrage paa, at det maatte tillades de dansktalende Deputerede at tale Dansk. — Et af Synodens mest fremragende Medlemmer, Regjeringsraad Kraus fra Kiel, talte indtrængende for de nordslesvigske Medlemmers Ret til at tale Dansk paa Synoden. Han ansaa den i saa

Henseende opstillede Fordring for fuldstændig begrundet, da det i de nordslesvigske Valgdistrikter herskende Sprog var det danske. Kirken maatte være hævet over alle nationale Modsætninger, og det synes ham at stemme bedst med den kirkelige Synodes Stilling, naar denne imødekomde af enkelte Medlemmer i dette Anliggende ytrede Ønsker. Provsterne Schwartz fra Garding og Neelsen fra Pløn anerkjendte ligeledes fuldt ud de nordslesvigske Medlemmers Ret til at tale Dansk paa Synoden. Den første tilføjede dog, at det efter hans Formening maatte fastholdes, at samtlige Andragender indleveredes i det tyske Sprog. Den sidstnævnte erklærede, at han ikke var saaledes hjemme i det danske Sprog, at han var i Stand til at forstaa de Foredrag, der holdtes i dette, og han maatte derfor bede om, at de danske Foredrag bleve oversatte paa Tysk. Imod dette Forslag udtalte en Lægmand, Hamkens fra Tating, sig med stor Bestemthed paa Grund af de uoverskuelige Vidtløftigheder, hvortil en saadan Fremgangsmaade vilde føre. Iøvrigt vilde han ikke erklære sig imod, at der indrømmedes de nordslesvigske Medlemmer Tilladelse til at tale Dansk, men han følte ingen Forpligtelse til at spare disse for den Ubehagelighed, at deres Foredrag bleve uforstaaelige; denne Omstændighed maatte de selv tage i Betragtning. — Provst Andresen fra Bevtøft ytrede Tvivl om, at den af de nordslesvigske Deputerede foregivne Mangel paa tilstrækkeligt Kjendskab til det tyske Sprog var den virkelige Grund til deres Forlangende. Han vilde i al Fald have Tilladelsen til at tale Dansk indskrænket til de Medlemmer, der ikke kunde udtrykke sig i det tyske Sprog. Herpaa tog West fra Vonsbæk Anledning til den Erklæring, at det ikke var et personligt Forlangende, der

stilledes, men en Ret der krævedes for Vælgerne i de nordslesvigske Menigheder, at det tillodes de af dem valgte Deputerede at tale Dansk. — Pastor Decker fra Leezen hævdede, at Forsamlingen var en tysk Forsamling, og at Forhandlingssproget derfor ogsaa maatte være det tyske. Vilde man tilstede Afvigelser fra denne Grundsætning, saa vilde Konsekventsen deraf være, at ogsaa Forhandlingerne maatte oversættes i det danske Sprog. De nordslesvigske Vælgere havde maattet gaa ud fra den Forudsætning, at de valgte vare det tyske Sprog mægtige. Han var endogsaa tilbøjelig til at antage, at denne Forudsætning var tilstede for de valgtes Vedkommende, saaledes at disse, naar de blot havde Viljen dertil, nok kunde udtrykke sig i det tyske Sprog. — Provst Peters fra Flensborg holdt det Andragende for berettiget, der var fremsat af de Deputerede fra de danske Distrikter, og navnlig maatte han overfor den foregaaende Taler bemærke, at en Undersøgelse om hvorvidt det var Mangel paa Evne eller Vilje, der i det enkelte Tilfælde hindrede Brugen af det tyske Sprog, var uigjennemførlig og derfor ørkesløs. Paa den anden Side modsatte han sig det Forslag, der var fremsat af Provst Neelsen, idet ogsaa han hævdede, at hvis de danske Foredrag skulde oversættes paa Tysk, saa maatte omvendt de tyske Foredrag ligeledes oversættes paa Dansk. Hertil bemærkede Nielsen fra Kassø, at han netop ansaa det for at være retfærdigt, at de tyske Taler gjengaves paa Dansk for de dansktalende Medlemmer. Hvis Nord-slesvigerne vare anviste paa kun at vælge Deputerede, der vare det tyske Sprog mægtige, vilde Valgbarheden være indskrænket paa en utilbørlig Maade. — Flere holstenske Deputerede, der i sin Tid havde været Medlemmer af Rigs-

raadet i Kjøbenhavn, henviste til, at man i denne Forsamling havde benyttet begge Sprog, og at Rigsraadstidenden havde gjengivet Foredragene i det Sprog, i hvilket de vare holdte. — Jacobsen fra Brøns bemærkede, at i en Forsamling, hvori der fandtes saa megen Intelligens, kunde det vel nok antages, at de fleste vare i Stand til at forstaa Dansk. Hele Synodalinstitutionen vilde være illusorisk for Nordslesvig, hvis Valgbarheden indskrænkedes til dem, der kunde tale Tysk. Professor Hinschius fra Kiel erklærede, at han ikke besad den Intelligens at kunne forstaa Dansk. Iøvrigt holdt han en Oversættelse af Foredragene for utilstedelig, da en saadan Forholdsregel efter hans Formening vilde være ensbetydende med Antagelsen af et dobbelt Forretningssprog, hvorved man kom i Kollision med den før nævnte Kongelige Forordning. Det yderste, man kunde indrømme, var, at man lod de nordslesvigske Medlemmer tale Dansk og hørte rolig derpaa, selv om man ikke kunde forstaa, hvad de talte. — Pastor Decker fra Leezen gjorde opmærksom paa, at der endnu var et Spørgsmaal, der maatte tages under Overvejelse, nemlig om Hjælpesekretærene, der skulde optegne Forhandlingerne, ogsaa vare det danske Sprog i den Grad mægtige, at de vare i Stand til at gjengive de danske Foredrag. Den Kongelige Kommissarius erklærede hertil, at dette var Tilfældet med i det mindste den ene af Hjælpesekretærene, saa at der altsaa fra den Side ikke forelaa nogen Hindring for at danske Forhandlinger kunde finde Sted. — Jørgensen fra Mummark udtalte derpaa, at naar han ikke havde imødegaaet de imod hans Andragende fremkomne Bemærkninger, saa var Grunden dertil den, at alt det, der var sagt derimod, efter hans Mening slet ikke hørte til

Sagen. — Formanden sluttede derefter Forhandlingen, hvorpaa han stillede til Afstemning: „er det tilladt de Deputerede fra de dansktalende Distrikter at betjene sig af det danske Sprog ved Forhandlingerne“, hvilket Andragende næsten enstemmig blev vedtaget.

Under den fortsatte Forhandling om Synodens Forretningsorden stillede Nielsen fra Kassø et Forslag om en Tilføjning til dennes § 2. Dette gik ud paa, at de Tryksager, der omdeltes til Medlemmerne, maatte meddeles de dansktalende Deputerede paa Dansk, for at de kunde orientere sig over sammes Indhold. Dette Andragende blev dog forkastet, efterat Provst Schwartz fra Garding havde udtalt, at han fandt det stridende imod den udtrykkelige Lovbestemmelse, at Forretnings sproget var tysk, hvilken Grundsætning Forsamlingen efter hans Mening maatte fastholde.

Efterat Behandlingen af samtlige enkelte Paragrafer i Forretningsordenen var bragt til Ende, meddelte Formanden, at der af de Deputerede West og Nielsen var indleveret et Ændringsforslag, der dog var bleven ham for sent overgivet til, at han i rette Tid havde kunnet bringe det til Forhandling. Det var affattet i begge Sprog og gik ud paa, at alle Forhandlinger skulde optages i Protokollen i det Sprog, hvori de vare holdte. Efter det, der allerede var forhandlet i denne Retning, troede han, at der ikke kunde foreligge nogen Tvivl angaaende dette Punkt, og at han derfor uden videre kunde bringe Forslaget til Afstemning. — Hamkens fra Tating udtalte sin Frygt for, at den ene Indrømmelse skulde føre den anden efter sig, og advarede imod, at man af sin Godmodighed skulde lade sig forlede til at gaa for vidt med Hensyn til de stillede

Fordringer. Det højeste, man kunde indrømme de dansk-talende Deputerede, var Retten til at holde deres Foredrag paa Dansk. — Jørgensen fra Mummark fandt, at Udførelsen af det, der forlangtes i Andragendet, ikke kunde forvolde nogen Vanskelighed, da det jo af den Kongelige Kommissarius var oplyst, at en af Hjælpesekretærerne var i Stand til at optegne de danske Taler paa Dansk. Der kunde ikke være nogen Fare for, at den ene Indrømmelse skulde drage den anden efter sig. Andragendet henvendte sig slet ikke til Forsamlingens Godmodighed. Da der af andre Talere var bleven brugt Paralleler, saa vilde han henvise til Provinds-Landdagen, som havde antaget et særligt Tillæg til Forretningsordenen, der gik endnu videre end nærværende Andragende. Skulde dette blive afvist, saa vilde han andrage paa, at dette Tillæg fra Provinds-Landdagen maatte tilføjes Forretningsordenen. — Den Kongelige Kommissarius erklærede, at han ikke saa nogen Grund til, at de Foredrag, der holdtes paa Dansk, ikke ogsaa skulde nedskrives i dette Sprog; han for sit Vedkommende havde intet derimod. Hamkens fra Tating gjorde opmærksom paa, at de Medlemmer, der ikke forstod Dansk, i saa Fald heller ikke vilde kunne forstaa Protokollerne. Professor Jessen fra Haderslev mente dog, at dette beroede paa en Misforstaaelse, da her ikke var Tale om de Protokoller, der førtes af de valgte Skrifførere, men om de af Hjælpesekretærerne optegnede Forhandlinger, der ikke bleve forelæste i Synoden. — Konsistorialraad Versmann fra Itzehoe frygtede for, at hvis man her besluttede, at de danske Taler skulde nedskrives paa Dansk, og en Bestemmelse herom blev indført i Forretningsordenen, da vilde dette ogsaa komme til at gjælde for de fremtidige Synoder.

Det var jo imidlertid ikke sikkert, at man altid kunde disponere over en Hjælpesekretær, der var det danske Sprog fuldstændig mægtig. Hvis Synoderne i Fremtiden skulde bestemme sig for stenograferede Optegnelser af Forhandlingerne, vilde Vanskeligheden blive endnu større, da der saa maatte skaffes to Stenografer til Veje, der kunde Dansk. Kirkesproget var vel blandet, men dette burde derimod ikke blive Tilfældet med Forretningsproget. — Konsistorialraad Jensen fra Kiel vilde gjerne have udtalt, at da Kirkesproget nu en Gang var blandet, saa maatte der ogsaa træffes en Overenskomst med Hensyn til det her omhandlede Spørgsmaal. Efter hans Mening vilde man bedst komme ud over alle Vanskeligheder ved at tillade de paagjældende Talere selv at optegne deres danske Foredrag og overgive dem til Redaktionen. — Konsistorialraad Versmann fandt det dog betænkeligt at indrømme de Deputerede fra de dansktalende Distrikter en saadan Ret, da det samme saa ogsaa maatte gjælde for de tyske Talere. Dette vilde, som Erfaringen viste, let føre til, at Talerne ikke alene optegnede, hvad de virkelig havde sagt, men ogsaa hvad de kunde eller vilde have udtalt, hvorved der ikke vilde fremkomme et klart og rigtigt Billede af Forhandlingerne. — West fra Vonsbæk hævdede, at det, efter de af den Kongelige Kommissarius givne Oplysninger, i det mindste for denne Gang slet ikke vilde føre til Vanskeligheder, hvis Forsamlingen antog det af ham foreslaede Tillæg til Forretningsordenen, der kun vedrørte den nuværende Synode. Hvis Berettigelsen anerkjendtes, saa var der dog ingen Grund til ikke at gaa ind derpaa. Amtsdommer Fischer fra Pløn troede, at det ikke var nødvendigt at optage noget derom i Forretnings-

ordenen, og dermed vilde jo alle Vanskeligheder for Fremtiden falde bort. Hermed erklærede West sig tilfreds. Formanden antog, at Forsamlingen vilde være tilfreds med, at han ikke bragte dette Punkt til Afstemning. — Konsistorialraad Jensen fra Kiel henviste til, at Slutningen af § 2 indeholdt en Bestemmelse om Forhandlingernes Nedskrivning, hvortil Amtsdommer Fischer fra Pløn bemærkede, at dette kun var en almindelig Bestemmelse, medens der ikke stod noget om, hvorledes dette specielt skulde ske. Pastor Decker fra Leezen ytrede, at efter hans Mening maatte ifølge § 2 de Taler, der nedskreves paa Dansk, ogsaa trykkes i dette Sprog. Pastor Petersen fra Nørre-Brarup var af den Anskuelse, at en dertil sigtende Bestemmelse ikke kunde optages i Forretningsordenen, da § 2 jo allerede var vedtaget og en Ændring altsaa udelukket. Nielsen fra Kassø bemærkede, at naar det anerkjendtes fra alle Sider, at det maatte tillades de dansktalende Deputerede at tale Dansk, saa kunde det heller ikke synes upassende, at træffe en Bestemmelse desangaaende. Professor Jessen fra Haderslev gjorde gjældende, at Faktum var anerkjendt og derfor ogsaa maatte anerkjendes ved en faktisk Stadfæstelse. Formanden troede, at da Faktum var anerkjendt, saa vilde han handle mest i Overensstemmelse med Synoden, naar han ikke hidførte en Beslutning derom. Imod denne Afgjørelse blev der ikke rejst Indsigelse, og Forhandlingen om Sprogsagen var dermed til Ende.

Det maa indrømmes, at Synoden havde behandlet dette Anliggende paa en imødekommende og fordomsfri Maade. De dansktalende Medlemmers Ret til at benytte deres Modersmaal ved Forhandlingerne var bleven indrømmet af

de fleste Talere og næsten enstemmig vedtaget, og de benyttede sig fuldt ud af denne Ret. Ligesom de i den her meddelte Forhandling hele Tiden havde talt Dansk, saaledes benyttede de sig ogsaa altid af dette Sprog i de følgende Møder. De toge livlig Del i Synodens Forhandlinger og en eller flere af dem havde Ordet i næsten hvert eneste Møde. Deres Taler findes ligeledes gjengivne paa Dansk i Synodens trykte Forhandlingsprotokol.

Fællessynoden — eller Provindssynoden —, der ifølge Synodeloven af 4. November 1876 ordentligvis skal samles hvert tredie Aar, har omtrent 90 Medlemmer. I blandt disse har der hidtil været 7—8 danske Nordslesvigere. I de fire Samlinger, der hidtil have været afholdte, er der ikke bleven talt Dansk, idet de Medlemmer fra Nordslesvig, der have havt Ordet, alle have benyttet det tyske Sprog.

Da den første ordentlige Fællessynode traadte sammen i Rendsborg i Slutningen af Januar 1880, fandt der en Raadslagning Sted imellem de dansktalende Medlemmer, om hvorledes de skulde stille sig i Henseende til Sproget. De vare enige om, at Nordslesvigernes Ret til at tale Dansk paa Synoden vel burde og skulde hævdes, men at denne Ret kun skulde benyttes af dem, der ikke vare i Stand til at betjene sig af det tyske Sprog. Ved denne Lejlighed blev det navnlig af afdøde J. P. Junggreen med stor Styrke gjort gjældende, at Synoden var en kirkelig Forsamling, og at kun Hensynet til Kirkens Tarv burde være bestemmende for Medlemmernes Virksomhed paa denne.

Derefter rettede Lassen fra Lysabild i Synodens tredie Møde, den 29. Januar, en Forespørgsel til den Kongelige Kommissarius, om hvorvidt det kunde anses som en Selv-

- følge, at de nordslesvigske Medlemmer havde Ret til at benytte det tyske eller det danske Sprog ved Forhandlingerne, eftersom de selv vilde. Hertil erklærede den Kongelige Kommissarius, at der efter hans Mening ikke var nogen lovbegrundet Hindring i Vejen for Benyttelsen af det danske Sprog paa Synoden. Han gjorde dog tillige opmærksom paa, at Tysk var det eneste Sprog, der forstodes af alle Medlemmer, hvorimod kun et Mindretal forstod Dansk, og at det af den Grund var ønskeligt, at de nordslesvigske Deputerede, saavidt det var dem muligt, betjente sig af det tyske Sprog ved Forhandlingerne. Efterat Lassen havde erklæret sig tilfreds med den givne Erklæring, bad Formanden om, at det maatte blive ham meddelt forud, naar nogen ønskede at tale Dansk, thi da han ikke forstod dette Sprog, saa vilde han i et saadant Tilfælde midlertidig overlade Forsædet til Viceformanden.

De nordslesvigske Medlemmers Ret til at tale Dansk paa Synoden var saaledes anerkjendt. Hidtil er denne Ret, som allerede sagt, ikke bleven benyttet, men der vil jo ikke være noget til Hinder for, at dette kan ske paa de fremtidige Synoder, hvis Forholdene skulde gjøre det nødvendigt eller ønskeligt.

Provstisynoderne holdt Møde første Gang i Sommeren 1879 og have siden den Tid hvert Aar afholdt en ordentlig Samling, der dog for det meste kun har varet en enkelt Dag. Deres Medlemsantal er temmelig forskjelligt, da det bestaar af samtlige Præster i Provstiet og et dobbelt saa stort Antal valgte Lægmand.

De fem nordslesvigske Provstisynoder vise i sproglig Henseende et noget forskjelligt Fysiognomi. Paa Tørninglens Provstisynode have Forhandlingerne hidtil udelukkende

fundet Sted i det danske Sprog, saavel fra Formandens — Provstens — som fra Medlemmernes Side. Ogsaa Provstisynoderne i Haderslev, Aabenraa og Sønderborg have hidtil i det væsentlige havt dansk Forhandlingsprog, idet kun ganske enkelte Medlemmer have talt Tysk. I Sønderborg Provstisynodes anden Samling i Juli 1880 blev der af Gaardejer Andreas Kaad i Mindebjerg ført Anke over, at der blev talt tysk, idet han bemærkede, at Forhandlingerne derved tildels bleve uforstaaelige for den overvejende Del af Medlemmerne. Synodens daværende Formand, Provst Schmidt i Svendstrup, svarede hertil, — under Henvisning til Konsistorialpræsident Mommsens ovenfor anførte Svar paa Lassens Forespørgsel i Provindssynoden —, at han vel ikke kunde forbyde nogen at tale Tysk, men at han fuldt ud anerkjendte det Ønskelige i, at Medlemmerne saavidt muligt betjente sig af det danske Sprog, da dette var det eneste, der forstodes af hele Forsamlingen, og at han hermed vilde opfordre Medlemmerne til at gjøre dette. Noget Lignende har gjentaget sig i det mindste i et af Synodens følgende Møder. Efterat de nævnte Kjøbstæder i de senere Aar udelukkende have valgt tyske Deputerede til Provstisynoderne, er det tyske Sprog bleven benyttet noget hyppigere ved disses Forhandlinger end tidligere. — I Sønderborg Provstisynodes Møde i November 1888 begyndte Formanden at benytte begge Sprog i sine Henvendelser til Synoden, idet han, naar han først havde talt i det ene Sprog, umiddelbart derpaa oversatte sine Ord i det andet. Da der blev gjort Indsigelse imod denne Fremgangsmaade, erklærede han, at han var nødt til at bære sig saaledes ad, da det saaledes var bleven forlangt af ham, og han ikke havde Ret til at modsætte sig dette

Forlangende. Den anførte Methode, der vistnok er ligesaa besværlig og ubehagelig for Provsten, som den er tidsspildende og forvirrende for Synoden, synes at være temmelig unødvendig for Sønderborg Provstisynodes Vedkommende, da der iblandt dennes 66 Medlemmer kun er et eneste, om hvem det ikke med Sikkerhed kan forudsættes, at han meget vel er i Stand til at følge en dansk Forhandling, medens mange vitterlig ikke forstaa Tysk. Iøvrigt have Provsterne i Sønderborg og Haderslev, i deres Egenskab af Formænd for Provstisynoderne, altid talt Dansk paa disse. Provsten i Aabenraa har derimod altid betjent sig af det tyske Sprog paa den derværende Provstisynode. Afdøde J. P. Junggreen har en Gang protesteret derimod, uden at der dog er indtraadt nogen Forandring. Dette Forhold er dog vistnok nærmest begrundet i Provstens bekjendte Vanskelighed ved at tale det danske Sprog, da han ellers paa ingen Maade har vist sig som en Fjende af dette, men tvertimod i den senere Tid har søgt at beskytte det, hvor det har været udsat for at fortrænges. — De i Synodeloven foreskrevne Bønner ved Mødernes Begyndelse og Slutning holdes i de nævnte fire Provstisynoder altid paa Dansk. Forhandlingsprotokollerne føres i begge Sprog, men den tyske Protokol betragtes af Myndighederne som den officielle.

Provstisynoden for Nørretønder Provsti er, hvad Medlemmernes Antal angaar, den største ikke alene i Nord-slesvig men i hele Provindsen, den har endogsaa flere Medlemmer end Fællessynoden. I sproglig Henseende har den et fra de fire forhen omtalte nordslesvigske Provstisynoder temmelig forskjelligt Præg. I den langt overvejende Del af Provstiet er Folkesproget ligesaa ublandet

dansk som i nogen anden Egn af Nordslesvig, og Kirkesproget er ligeledes rent dansk i de fleste af de tredive Sogne, hvoraf det bestaar. Kun sex Sogne, nemlig tre fra det forhenværende Vidding Herred og de tre Sogne paa Øen Sild have helt tysk Kirkesprog, og i nogle faa andre Sogne er dette mere eller mindre blandet. — Det er derfor en Selvfølge, at begge Sprog benyttes ved Synodens Forhandlinger, men man maatte dog vente, at det danske vilde være det overvejende. Dette er imidlertid ingenlunde Tilfældet. Det danske Sprog benyttes kun forholdsvis lidt, det tyske er i al Fald det fremherskende. Det kan dog siges, at Benyttelsen af det danske Sprog paa Synoden ikke er bleven mindre i de senere Aar. — Provsten betjener sig for det meste af det tyske Sprog, naar han som Formand for Synoden henvender sig til denne, men han giver næsen altid strax bagefter et kort Referat paa Dansk, af hvad han har sagt. — De foreskrevne Bønner holdes altid paa Tysk. — Forhandlingsprotokollen føres vel, ligesom paa de andre nordslesvigske Synoder, i begge Sprog, men i de første Aar blev den danske Protokol ikke forelæst, uagtet det blev paatalt. I denne Henseende er der imidlertid senere sket Forandring, idet den danske Protokol nu oplæses og vedtages tilligemed den tyske ved Mødernes Slutning.
